

การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน

อัจจิมา เจริญจิตร ตนานนท์

นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำสำคัญ ญี่ปุ่น, เอโดะ, อูคิโยเอะ, น้ำตก, ภาพนามธรรม

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายความหมายของน้ำตกในความเชื่อญี่ปุ่น ซึ่งให้เห็นภาพน้ำตกที่มีลักษณะเหมือนจริงแล้วคลี่คลายเป็นภาพดัดทอนนามธรรมในช่วงเวลาตั้งแต่สมัยเอโดะถึงปัจจุบัน โดยยกตัวอย่างผลงานจากศิลปินชั้นเยี่ยมที่มีชื่อด้านนี้พร้อมทั้งประวัติพอสังเขปทั้งหมด 5 คน ใช้การวิเคราะห์รูปแบบและเทคนิคโดยแบ่งตารางการเปรียบเทียบจากลักษณะภาพเหมือนจริงค่อยๆ ดัดทอนไปสู่ภาพนามธรรม 5 ระดับ ความหมายเรื่องราวยังคงความเชื่อเดิมอยู่ มีการปรับพัฒนารูปแบบต่อยอดจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน ผลลัพธ์จากการแบ่งกลุ่ม

สามารถเห็นจุดเด่นความถนัดของแต่ละคน อาจสร้างสรรค์แบบก้าวกระโดดไม่เรียงตามลำดับ แต่ท้ายที่สุดแล้วทุกยุคสมัยจะได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมาปรับใช้อย่างไร ศิลปินญี่ปุ่นก็ยังรักษาเทคนิคโบราณด้วยความเคารพบรรพบุรุษ ประยุกต์จนเป็นรูปแบบใหม่ของตนเอง บทความนี้อาจช่วยให้ผู้ที่ชื่นชมภาพวิวทิวทัศน์น้ำตก มีมุมมองความคิดกว้างขึ้นและสนุกในการชมภาพน้ำตกญี่ปุ่นครั้งต่อไป

บทนำ

ภาพวาดธรรมชาติไม่เคยหมดคุณค่าหรือล้าสมัยนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะความรู้สึกที่มนุษย์ผูกพันใกล้ชิดละเอียดอ่อนต่อธรรมชาติอย่างแนบแน่น กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับการใช้ชีวิต ดังนั้นแนวคิดของศิลปินญี่ปุ่นผู้รักและเคารพต่อธรรมชาติมีแนวคิดเกี่ยวกับน้ำตกอย่างไร จากอดีตและพัฒนาสู่ปัจจุบันอย่างไร เพื่อเพิ่มความรู้เข้าใจในการชมภาพที่มากกว่าการมองภาพน้ำตกที่เป็นเพียงแค่วิวทิวทัศน์ทั่วไป

น้ำตกถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจตั้งแต่ประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น ด้วยประเทศเป็นหมู่เกาะใหญ่น้อยในภาคตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก มีทิวทัศน์สวยงามและฤดูกาลเปลี่ยนเวียนประกอบด้วยทะเลสาบบนหุบเขา แม่น้ำที่ไหลเชี่ยว โดยเฉพาะมีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง ชาวญี่ปุ่นพึงใจและเชื่อว่าตนมีชาติกำเนิดมาจากธรรมชาติเป็นเทพ จึงทำให้เคารพนับถือนอบน้อมธรรมชาติราวกับบรรพบุรุษที่มีชีวิตจิตใจ

น้ำตกมีแทบทุกภูเขาตั้งแต่โบราณคนญี่ปุ่นชื่นชอบการไปเที่ยวน้ำตก น้ำตกในสวนมีความหมายเป็นพระอจลนะนาทหรือเทพฟูโดเมียโอ (Fudō myō-ō) ในพุทธมหายานญี่ปุ่นรู้จักในนาม บุกุสึหรือเนียวไร ดังเช่นพระพุทธองค์ในประวัติศาสตร์ที่ชื่อ ชะคะเนียวไร (Shakan-yorai) หรือพระศากย牟尼 มีหน้าที่ช่วยพระพุทธเจ้าปลดปล่อยมนุษย์ที่ยังไม่สามารถหลุดพ้นพระอจลนะนาทแปลว่าไม่หวั่นไหวคือไม่ยอมอ่อนข้อให้บรรดาปิศาจ ใบหน้าดุร้ายและมีเขี้ยว นอกจากนี้ น้ำตกที่สร้างขึ้นในสวนยังแทนความหมายเชิงปกป้องสวนและบ้านอันสร้างผลดีกับเจ้าบ้านด้วย¹

น้ำตกตำนานจีนโบราณมีอิทธิพลต่อญี่ปุ่น เป็นสถานที่ที่เทพเจ้าน้ำและมังกรอาศัยอยู่โดยรอบ บางตำนานเป็นที่ฝึกสมาธิแบบ Esoteric ด้วยการยืนภายใต้ น้ำตกแรงเย็นเยือกเอาชนะต่อความรู้สึกทางกายด้วยจิตที่แน่วแน่งบ่งชี้ แสวงหาความเป็นตัวตนเพียรเข้าถึงสภาวะจิตของความว่างเปล่า ศาสนาจีนได้ฝังรากลึกด้านศาสนาและการเกษตรของญี่ปุ่น

118 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉรา เจริญจิตร ตนานนท์

ก่อนประวัติศาสตร์อ้างถึงตำนานเทพของญี่ปุ่น มีพิธีกรรมงานเฉลิมฉลองที่เน้นความสามัคคีระหว่างเทพมนุษย์และธรรมชาติ น้ำตก หุบเขาไซดะฮิน ถ้ำหินล้วนเป็นอาคารศาลเจ้าเก่าแก่สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ศิลปินมักตั้งชื่อภาพน้ำตกตามชื่อเทพเจ้าต่างๆ ที่นับถือกันของคนชาวท้องถิ่น

ศิลปินที่ศึกษาประวัติและผลงานภาพน้ำตก ตั้งแต่สมัยเอโดะจนถึงปัจจุบัน รวม 5 คน ดังต่อไปนี้

1 มะรุยะมะ โอเคียว (Maruyama Okyo)	ค.ศ. 1733-1795
2 คัทซึชิคะ โฮคุไซ (Katsushika Hokusai)	ค.ศ. 1760-1849
3 อุตะกะวะ ฮิโรชิเงะ (Utagawa Hiroshige)	ค.ศ. 1797-1858
4 ชิบะตะ เซะชิน (Shibata Zeshin)	ค.ศ. 1807-1891
5 ฮิโรชิ เซ็นจู (Hiroshi Senju)	ค.ศ. 1958-ปัจจุบัน

การศึกษาประวัติศิลปินจะทราบถึงยุคสมัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลง การก้าวสู่ช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เริ่มต้นในสมัยเอโดะ อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตอย่างใหญ่หลวง อิทธิพลตะวันตกและหลักวิทยาศาสตร์เข้ามาส่งผลอย่างไรในงานสร้างสรรค์ของศิลปินแต่ละยุคสมัย

1. มะรุยะมะ โอเคียว (Maruyama Okyo) ค.ศ. 1733-1795

จิตรกรที่มีอิทธิพลมากที่สุดและเป็นบรมครูศตวรรษที่ 18 ของเกียวโต ฝึกวาดจากสำนักคะโนแบบอนุรักษนิยม แต่สามารถนำรูปแบบญี่ปุ่น, จีนมาผสมผสานกับอิทธิพลตะวันตก โดยใช้หลักทัศนียภาพเหมือนจริงและใช้การสังเกตตามหลักวิทยาศาสตร์ เขาเรียนรู้จากธรรมชาติและดูภาพประกอบจากหนังสือกายวิภาค เน้นจัดองค์ประกอบภาพขนาดใหญ่โต จึงได้รับการว่าจ้างจากทางวัดและจากราชวังในเกียวโต การก่อตั้งโรงเรียนมะรุยะมะถือเป็นการสร้างชื่อเสียงอย่างมาก

ช่วงอายุ 16 เขาได้เข้าเรียนสำนักคะโนเป็นโรงเรียนเก่าแก่กว่า 30 ปีสำหรับจิตรกรระดับชั้นสูงในเอโดะ ภายใต้การดูแลของอิชิดะ ยูเตอิ (Ishida Yutei) เรียนรู้การวาดจากกันบันปปะบุคุขนาดใหญ่ (byobu), ฝึกฝนฟูกันจิน, วาดภาพแขวนผ้าม้วน (Scrolls) จากการสังเกตขี้ผึ้งตันและจากการเรียนรู้สรีระด้วยตัวเองรับอิทธิพลศิลปะตะวันตกโดยใช้มุมมองเชิงเส้นจากภาพพิมพ์ดัตช์ วาดขนาดสัดส่วนรูปทรงของคนตามความจริง

เริ่มเป็นจิตรกรด้วยวัย 30 เรียนรู้รูปแบบจีนดั้งเดิม (ภาพพิมพ์จีนจากมณฑลซูโจว (Suzhou) และผลงานของจิตรกรในสำนักนางซางกิ ซึ่งเป็นภาพวาดจีนที่นำเข้ามาผสมกับแนวคิดทัศนียภาพแบบภาพวาดตะวันตกเพื่อสร้างภาพจากจุดมุมมองเดียว โดยใช้เลนส์แว่นตาภาพ (Megane-E) ซึ่งนำเสนอมุมมอง 3 มิติและใช้แรงเงา ทั้งๆ ที่รับอิทธิพลตะวันตกแต่ก็ยังสืบสานขนบดั้งเดิม เขาทดลองหมึกสีและประยุกต์ใช้น้ำหนักด้วยฝีแปรงเอียงลาดเป็นเพทสีต่างๆ ความพิเศษในการจับแปรงด้วยนิสยที่จับในลักษณะใดก็ได้ ไม่ต้องยกขึ้นเหมือนอย่างการเขียนอักษรจีนดั้งเดิม ส่งผลให้เขาเองกลายเป็นต้นแบบศิลปินฟูกันจินที่สุดคนหนึ่งของเอโดะยุคสมัยต้นต้นหลักทางวิทยาศาสตร์ จึงสนใจวิทยาศาสตร์ด้านพฤกษศาสตร์กระตุ้นให้เขาวาดธรรมชาติโดยตรงไม่ใช่จินตนาการ เขาแสดงความสนใจจริงในการศึกษากายวิภาคสัตว์จนกลายเป็นหนังสือทางการแพทย์และหนังสือกายวิภาคซึ่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโตเกียวมียอดการจำหน่ายเป็นที่รู้จัก ต่อมาหลังจากรับว่าจ้างในปีค.ศ. 1790 เพื่อช่วยฟื้นฟูปรับปรุงปราสาทหลวงในเกียวโต เกิดป่วยด้วยโรคตา ทำให้งานเสร็จในปีค.ศ. 1794 ด้วยภาพ “น้ำตกและต้นสน” สำหรับ Omote Shoin ที่ศาลเจ้า Kotohira ในจังหวัดคางะวะ ผลงานชิ้นนี้ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่ดีที่สุดของเขา (ภาพที่ 1-2)

โอเคียวเป็นผู้ริเริ่มหรือฟื้นฟู 6 รูปแบบภาพวาดที่มีอิทธิพลต่อศิลปินรุ่นหลัง ภาพวาดจากมุมมองทัศนียภาพแบบตะวันตก (hozu Rapids) การศึกษาของหลักธรรมชาติการถือฟูกันที่แผ่คลาย (Wisteria Screens), ภาพวาดแบบไม่ต้องอุดมการณ์ (Seven Happinesses และ Seven Misfortunes) ภาพวาดคนเหมือนสไตล์จีนและภาพวาดนกและดอกไม้ (นกยูงและดอกพีโอนี), การนำเสนอหมึกขาวดำ (Dragon Screens) และภูมิทัศน์ที่อ่อนนุ่มและมีหมอกขึ้น (Spring, Summer) ที่สำคัญที่สุดเป็นมรดกตกทอดสู่ชนรุ่นหลังคือผลกระทบของแสง-เงาและการทดลองมุมมองทัศนียภาพตะวันตก² (ภาพที่ 3)

2 คัทซึชิคะ โฮะกุไซ (Katsushika Hokusai) ค.ศ. 1760-1849

โฮะคุไซเกิดปีค.ศ. 1760 เริ่มแรกเรียนในสตูดิโอของคัทซึคะวะ ชุนโช (Katsukawa Shunsho) เมื่อไม่ประสบความสำเร็จจนกว่า 10 ปี จึงลาออก ต่อมาต้นค.ศ. 1790 เขาผันเข้ามาสู่วงการของนักกวีสมัครเล่น Kyoka ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์บทกวีที่เรียกตัวเองว่าสุริโมโน surimono เขาออกแบบงานพิมพ์ที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์เป็นจำนวนมากมาย จนปีค.ศ. 1804 เขามีชื่อเสียงในฐานะนักวาดภาพประกอบยอดนิยม สร้างชื่อเสียงเทียบเท่ากับนักเขียนจนเกิดความขัดแย้งกันเอง³

120 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อาริคา เจริญจิตต์ ตานานท์

อายุได้ 51 ปีโฮะคุไซก็เปลี่ยนชื่อเป็น “ไตโตะ” (Taito) ผลงานเขียนแบบที่เรียกว่า “โฮะคุไซ มังงะ” (Hokusai Manga) และอะเตะฮอง “etehon” หรือคู่มือวาดภาพ เริ่มในปีค.ศ. 1812 ด้วย “ตำราวาดภาพเบื้องต้น” ซึ่งช่วงนั้นมีลูกศิษย์มากมาย หนังสือ “มังงะ” เล่มแรกตีพิมพ์ ในปีค.ศ. 1814 ต่อมาอีก 12 เล่มที่ตีพิมพ์ก่อนปีค.ศ. 1820 และอีก 3 เล่มที่พิมพ์หลังจากที่ เสียชีวิตไปแล้ว ที่รวบรวมภาพเขียนเป็นจำนวนพันของสัตว์, บุคคลในศาสนาและบุคคลทั่วไป ที่มักจะแทรกอารมณ์ขันและเป็นงานที่นิยมแพร่หลายในยุคนั้น จนปีค.ศ. 1820 โฮะคุไซก็ เปลี่ยนชื่ออีกเป็น “อิอิทชิ” (Iitsu) ซึ่งเป็นช่วงที่มีความมั่นคงในฐานะจิตรกรไปทั่วญี่ปุ่น⁴

จนปีค.ศ. 1831 ช่วงรุ่งโรจน์เริ่มอีกครั้งด้วยวัย 72 ปี สำนักพิมพ์ Nishimuraya Yohachi ประกาศโครงการใหม่ด้วยภาพพิมพ์เน้นขนาดใหญ่ ทศนิยมภาพ 36 วิวของภูเขาฟูจิชุดนี้มีการ อ้างถึง “สีฟ้า” ซึ่งหมายถึงสีน้ำเงินม่วงเข้มเกือบดำ (indigo) แต่ความพิเศษคือใช้สีน้ำเงิน ใหม่คือสีฟ้าเบอร์ลินหรือสีน้ำเงินพริตเซียนบลูซึ่งเป็นสีผลิตใหม่ของภาพพิมพ์ การใช้สีน้ำเงิน ใหม่นี้รวมถึงการโฆษณาของชุดท่องเที่ยวต่างในจังหวัดต่างๆ และรวมทั้งชุดปี 1834 คือ ทศนิยมภาพที่แตกต่างของสะพานอันงดงามของจังหวัดต่างๆ และชุดภาพดอกไม้และนก งาน ภาพพิมพ์มากมายต่างส่งให้เขากลับมาซื้อเสียงอีกครั้ง โฆษณาชุดภูเขาไฟฟูจิเป็นวิธีสร้างชื่อ สำหรับสำนักพิมพ์ในเวลานั้นมาก จัดพิมพ์ภาพพิมพ์ที่อยากซื้อเป็นชุดสำหรับผู้คลั่งไคล้ “36 วิวของภูเขาฟูจิในเจดน้ำเงิน” ยังพบความเชื่อเลขมงคล 36 ถือเป็นเลขตามประเพณีญี่ปุ่นเช่น กลุ่ม 36 นักกวียุคคลาสสิก (sanjurokkasen), กลุ่ม 36 ข่างฝีมือ (sanjurokunin Shokunin) หรือแม้กระทั่งขนาดของปลาคาร์พ ซึ่งทั้งหมดถือเป็นความหมายมงคลถูกขานยามดี แล้ว ยังหมายถึง “มาก” หรือ “สมบูรณ์” ซึ่งที่จริงแล้วทั้งชุดมีทั้งหมด 46 ภาพก็ตาม

ในปีค.ศ. 1831 ชุดภาพ “การเที่ยวชมน้ำตกในจังหวัดต่างๆ” เปิดตัวโฆษณาพิมพ์นานกินเวลา ถึงปีค.ศ. 1832 เมื่อลงโฆษณาใน 1/1833 นับเป็นงานระดับ” ภาพพิมพ์ที่ยอดเยี่ยมเช่นเดียว กับชุดฟูจิ มีจำนวนทั้งหมด 8 ภาพพิมพ์ที่เสร็จสมบูรณ์

ในชุดนี้คือการพยายามทำมุมมองทิศทางของน้ำตกที่ไหลตกมาจากเบื้องสูงอย่างปราณีต ซึ่ง เป็นการจัดองค์ประกอบของภาพแนวตั้งทั้งหมด อีกทั้งในชุดนี้แสดงให้เห็นถึงน้ำตกที่ต่างๆ อันเป็นที่รู้จักกันดีของผู้แสวงบุญและนักท่องเที่ยว⁵

ภาพน้ำตกคิริฟุริในจังหวัดชิโมะตะ เป็นภาพหนึ่งในแปดที่อุทิศให้แก่น้ำตกที่มีชื่อเสียง สิ่ง ที่เขาพยายามไม่ใช่เสนอลักษณะเด่นของน้ำตก แต่เป็นการนำเสนอแนวคิดน้ำตก เขาใช้สีน้ำเงิน เข้มเคลือบฟ้าและขาวด้านบนเพื่อแทนสีน้ำตกที่สะท้อนแสง โดยมีจุดสีฟ้าอ่อนและเข้มบนพื้น ขาวเป็นน้ำที่กระเซ็นขึ้นมาจากการกระทบก้อนหิน สีฟ้ากลุ่มเดียวกันใช้เป็นบริเวณก้อนหินฉาก

หน้าในขณะที่ยกขึ้นและดันไม้เป็นเขี้ยวอ่อนไปจนถึงเขี้ยวเข้มด้วยสีเหลืองอมส้มเป็นระยะ ผลลัพธ์คือภาพไม่ได้แสดงความเหมือนจริงของน้ำตก แต่เป็นการให้บรรยากาศน้ำตกที่มีลักษณะกราฟิก⁶ น้ำตก Kiyotaka มีการเชื่อมต่อกับพระโพธิสัตว์ Kannon⁷ (Roben) คือเป็นสถานที่ที่ผู้แสวงบุญอาบน้ำให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนจะขึ้นไปเยือนศาลเจ้า Oyama, น้ำตก Ono (เทพเจ้าโอโนะ), น้ำตก Amida⁸ (เทพเจ้าอามิตาพุทธะ) เป็นชื่อชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าอยู่ในตำนาน Kisokaido เป็นเส้นทางบกเชื่อมต่อเอโดะและเกียวโต (ภาพที่ 4)

สิ่งที่เห็นโดดเด่นมากที่สุดขุดนี้คือน้ำซึ่งต้องพิมพ์ผสมกันระหว่างสีอ่อน-เข้ม สีส้มเงินเข้มตัดกับสีขาวสร้างการถ่วงดุลรูปทรงที่ขัดแย้ง ทศนิยมภาพน้ำตกที่มีสีเขี้ยวอ่อนปกคลุมพื้นดินแล้วใช้สีเขี้ยวเข้มเป็นสีใบไม้ ก่อนหินไล่สีโอดไปจนถึงสีน้ำตาล โทนสีทั้งหมดนี้กลายเป็นสีเอกลักษณ์เฉพาะในชุดน้ำตกเลยทีเดียว

จนกระทั่งเขาเสียชีวิตตอนอายุ 90 ปี โยะคุไซทุ่มเทการวาดภาพจิตรกรรมเป็นหลัก ผลงานดูขัดแย้งรุนแรง แตกต่างจากภาพพิมพ์ยุคค.ศ. 1830 ซึ่งพยายามบูรณาการรูปแบบญี่ปุ่นผสมแนวคิดตะวันตกจากวิสามมิตเป็นจริงสู่ภาพพิมพ์สองมิติ จินตนาการและตัดทอนรูปทรงด้วยการตีความจากอิทธิพลตะวันตก นับเป็นนักจัดบูรณาการทิวทัศน์ซึ่งโดนใจผู้ชมชาวตะวันตก ทำให้ความเป็นญี่ปุ่นได้กลายเป็นแนวตะวันตกในทุกวันนี้⁹ (ภาพที่ 5-7)

3 อุตะกะวะ ฮิโรชิเงะ (Utagawa Hiroshige) ค.ศ. 1797-1858

อีกชื่อหนึ่ง Ando Hiroshige ถือว่าเป็นครูที่ยิ่งใหญ่คนสุดท้ายของประเพณีภาพทิวทัศน์ เป็นที่รู้จักที่สุดชุด 53 สถานีบนเส้นทางโทไกโด และ 69 สถานีของคิโอะไโด และภาพพรรณนานกและดอกไม้ ผลงานของเขาผิดแปลกจากกลุ่มอุคิโยะเอะที่มุ่งเน้นภาพสาวสวยโสเภณีนักแสดงและย่านบันเทิงในเมืองเอโดะ ในช่วงใกล้ศตวรรษที่ 19 รับอิทธิพลต่อจิตรกรรมตะวันตกโดยตรง ศิลปินดัตช์โพสทอิมเพรสชันนิสต์นิยมชื่นชมอุคิโยะเอะ จนหันมาศึกษารูปประกอบภาพฮิโรชิเงะอย่างจริงจัง โดยเปรียบเทียบภาพที่แวนกอกซ์คัดลอกภาพพิมพ์ของเขา ปีค.ศ. 1831 ภาพทิวทัศน์สำคัญของเมืองหลวงทิศตะวันออกเป็นช่วงที่มีชื่อเสียง ขึ้นชมองค์ประกอบภาพและสี ชุดนี้มีลายเซ็นว่า อิชิยูไซ ฮิโรชิเงะ (Ichiyūsai Hiroshige) ตามด้วยชุด 53 สถานีของโทไกโดที่ประสบความสำเร็จ ศิลปินเดินทางจริงด้วยระยะทาง 490 กิโลเมตร (300 ไมล์) บันทึกรายละเอียดของวันที่, สถานที่และเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของเพื่อนร่วมเดินทางได้รับความนิยมมาก

122 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉรา เจริญจิตร ตนานนท์

อิโรชิเงะทรงอิทธิพลต่อภาพพิมพ์ภูมิทัศน์ด้วยลักษณะที่เข้าไปคั่นเคยใกล้ชิด เทียบกับประเพณีเก่าภาพวิวเชื้อสายจีน Sesshu (จิตรกรพระและนักกวีเซน) การเดินทางไปตามเส้นทางที่มีจุดหยุดพักอันมีชื่อเสียง เดินทางทั้งฤดูฝนหรือหิมะหรือในฤดูต่างๆ ต่อมาปีค.ศ. 1856 สร้างชุดผลงานฉบับหุด้วยเทคนิคไลโทสที่ตีพิมพ์ด้วยผงไม้ก้ำที่สะท้อนสีรุ้งพิมพ์ลายนูน 100 วิวที่มีชื่อเสียงของเอะโดะได้รับความนิยมอย่างมาก การท่องเที่ยวเฟื่องฟู ภาพ (Meisho-e) สถานที่ที่สวยงามในเอะโดะ, หนังสือคำแนะนำการเดินทางตามเมืองอย่างโทะโคโดถนนที่เชื่อมต่อเอะโดะกับเกียวโต เขาเล่าเป็นนิทานผจญภัย

ตั้งแต่ต้นปีค.ศ. 1830 ภาพพิมพ์ของโฮะคุไซและอิโรชิเงะเป็นคู่แข่งกันในตลาดเดียวกัน แต่เขาได้เปรียบที่อายุน้อยกว่าถึง 40 ปี ด้วยภาพ 10 วิวที่ขึ้นชื่อสมัยเอะโดะ ตีคู่กับชุดทัศนียภาพ 36 มุมของภูเขาไฟฟูจิโฮะคุไซ ช่วงนั้นเป็นเวลาที่ภาพพิมพ์อุคิโยะขึ้นจุดสูงสุดจนกลายเป็นที่สนใจของศิลปินชาวยุโรป (ภาพที่ 8)

ในหมู่นักวิชาการกล่าวเปรียบเทียบกับ โฮะคุไซผู้ชอบทดลองจัดองค์ประกอบและขอบสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ ส่วนอิโรชิเงะมีลักษณะเด่นเป็นนักกวี พรรณนารายละเอียดสถานที่อย่างลึกซึ้งตามบทกวี ภาพ 53 สถานที่ของโทะโกโดเป็นภาพเล่าประสบการณ์การเดินทางยุคกลางเอะโดะ ที่ขณะนั้นเรื่องเล่านวนิยายการ์ตูนโจรชาวยุคที่เลวเลวถึงการเดินทางโดยผู้แสวงบุญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูชาศาลเจ้าอิเสะ

ชุดภาพนำตภาพโตะที่โอจิแสดงสถานที่ที่สวยงาม (Meisho) ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ภาพชี้ให้เห็นแนวคิดเปลี่ยนเกี่ยวกับสถานที่ที่มีชื่อเสียงสมัยกลางเอะโดะระยะที่ 1 สถานที่สวยงามถูกอ้างอิงถึงสถานที่อันสูงส่งที่เกี่ยวข้องกับบทกวีในศาลของเกียวโตและนารา สารบทกวีโบราณเชื่อมโยงแนบแน่นกับสถานที่ที่จินตนาการถึงตัวละคร ซึ่งตรงกันข้ามกับสมัยเอะโดะเป็นสถานที่ที่เรียบง่ายที่ห่างจากราชสำนัก ตีความหมายใหม่ให้ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของผู้คน รู้จักกันดีสำหรับการพักผ่อนในเขตเมือง หลายสถานที่เป็นวัดพุทธหรือศาลเจ้าชินโตที่มีผู้คนชุมนุมใช้จัดกิจกรรมทางศาสนา ทั้งยังใช้เป็นโรงน้ำชาสำหรับการสนทนาหรือที่หยุดดูละครตามท้องถนน อิโรชิเงะยังตีความเป็นภาพสถานที่ตามฤดูกาลพิเศษหรือช่วงเวลาเฉลิมฉลองประจำปีของเมือง (ภาพที่ 9)

ความจริงที่น่าสนใจเกี่ยวกับชุดภาพ 100 สถานที่คือเลือกสถานที่ที่ไม่ค่อยรู้จักมากกว่าสถานที่ที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว ภาพชมเมืองหลวงฝั่งตะวันออก เขาพยายามเปลี่ยนจากภาพธรรมดาๆ มาเป็นภาพที่สวยงามสมกับชื่อภาพ

ภาพพิมพ์น้ำตก Fudo ของแม่น้ำ Otonashi ที่ Ōji หมู่บ้านเล็กๆ ที่รู้จักกันดีของศาลเจ้า
โอจิอินาริและเป็นจุดชมดอกซากุระ ภาพพิมพ์แสดงฉากชีวิตประจำวันที่นิยมการคารวะ
น้ำตกของศาสนาชินโตและเทพของพุทธ แม้ว่าจะไม่มีน้ำตกแห่งนี้อยู่โดยรอบแล้วกลายเป็น
สวนสาธารณะ ผู้คนในละแวกไวนั่งหยุดทอดอารมณ์ดูสายลมที่ฝั่งริมน้ำ การประกอบ
ภาพทั้งทางโลกและทางศาสนาอย่างน่าสนใจ คนนั่งผ้าขาวม้าใจกระเบนอาบน้ำในขณะที่
ที่อีกคนหนึ่งนั่งบนม้านั่งผ่อนคลายหลังจากอาบน้ำ พิธีล้างบาปโดยการล้างชำระร่างกาย
ให้บริสุทธิ์ทั้งหมด เรียกว่ามิโสเกิ (misogi) ในชุมชนตามชนบทหญิงชราทำงานขงขายืน
อยู่หน้าน้ำตกให้บริการเสิร์ฟด้วยชาบนถาดแก่คนที่พักผ่อน ส่วนทางด้านขวาผู้หญิงวัยรุ่น
สองคนในชุดกิโมโนท่ามกลางมุมมองน้ำตกแบบเคลื่อนไหว ภาพเหล่านี้ยืนยันความหมาย
ของสถานที่ที่สวยงามได้เปลี่ยนแปลงแล้ว กลายเป็นเรื่องหนึ่งที่คุ้นเคยของชีวิตผู้คน ขนาด
ภาพตัวคนที่ลดขนาดลงตามสัดส่วนเมื่อยืนต่อหน้าน้ำตกยักษ์ น้ำตกแทนเส้นแนวตั้ง
สีน้ำเงินที่น่าประทับใจ เชือกชินโต (shimenawa) ใช้ห้อยตกแต่งพิธีล้างบาปในชินโต แสดง
ถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือบริสุทธิ์

นักวิชาการอ้างว่าความราบรื่นและผิวสะท้อนของน้ำที่ส่องแสงมันวาว หมายถึงดาบของ
เทพฟูโดเมียวโอ ส่วนน้ำตก Shugendo เป็นการฝึกฝนนักบวชในหุบเขาที่ห่างไกล ศาสนา
ชินโตและพุทธพิสูจน์ถึงความกลมกลืนในศาสนาด้วยสถานที่และการใช้ชีวิตประจำวัน ภาพ
นี้น่าสนใจจากการใช้ความขัดแย้งคือมีทั้งการเคลื่อนไหวและความเงียบสงบ ภาพต้นไม้
เขียวขจีและต้นซีดาร์มอสแสดงการเปลี่ยนแปลงจากสีเขียวขจีเป็นสีเหลือง ความใส่ใจ
รายละเอียดตามฤดูกาล ภาพน้ำตกนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นสภาพแวดล้อมความเจริญ
รุ่งเรืองในเมืองเอโดะที่ดึงดูดใจและใช้จินตนาการที่ไม่มีขีดจำกัด¹¹ (ภาพที่ 10)

4 ชิบะตะ เซะซึบ (Shibata Zeshin) ค.ศ. 1807-1891

จิตรกรผู้ปฏิวัติและขำนาญเครื่องเคลือบสมัยปลายเอโดะและยุคต้นเมจิ ชาวญี่ปุ่นกล่าวขาน
เลียดสีว่าเขายู่สองฝ่ายที่ล้ำสมัยเกินไป คือฝ่ายหนึ่งชักนำสู่การเคลื่อนไหวฝั่งตะวันตกและ
อีกฝ่ายยังคงเป็นอนุรักษนิยมมากเกินจนไม่คิดทำอะไรให้โดดเด่น แม้จะมีชื่อเสียงแปลกๆ
แต่กลับได้รับการยกย่องเป็นอย่างดี เขาจบการศึกษาจากศิลปะตะวันตกอย่างอังกฤษและ
โดยเฉพาะอเมริกา

เซะซึบเกิดและโตในสมัยเอโดะ (ยุคโมเดิร์นโตเกียว) ปู่และพ่อของเขาเป็นช่างไม้ที่ศาลเจ้า

Ichigoro (miyadaiku) มีทักษะแกะสลักไม้ มารดาจากครอบครัวชื่อชิบาตะซึ่งวาดภาพอุคิโยะเอะ ภายใต้โรงเรียน Katsukawa Shunshō จึงทำให้เขามีจุดเริ่มต้นที่ดีเยี่ยมอย่างศิลปินและช่างฝีมือ

เมื่อเขาศึกษากับนันเรอิ ได้รับการตั้งชื่อว่า เซะชิน (Zeshin) มาจนตลอดชีวิต เขาไม่ได้เรียนรู้แค่พื้นฐานการวาดภาพ แต่ยังเรียนพิธีชงชาและบทกวีไฮกุและวะคะ, เรียนประวัติศาสตร์วรรณกรรมซึ่งเป็นเรื่องความงามและปรัชญาศิลปะ เขาเป็นลูกศิษย์ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่อื่นๆ ของโรงเรียนเกียวโตทั้ง Maruyama Okyo, Okamoto Toyohiko และ Goshin แม้ว่าต่อมาจะโด่งดังเรื่องงานเครื่องเคลือบเป็นหลัก แต่เขาก็เก่งภาพวาดหมึกจีนแบบดั้งเดิมและผลิตผลงานเขียนหมึกจีนและภาพวาดดั้งเดิม อย่างเช่นเสือและน้ำตก ผลงานหลายชิ้นของเขาพูดได้ว่าท่วมท้นต่อแนวคิดของวาบิ (Wabi) นั่นคือความงามและความสง่างามในความเรียบง่าย คล้ายการอธิบายถึงพิธีการชงชาของญี่ปุ่น

ตั้งแต่ปีค.ศ. 1869 ทำงานให้กับรัฐบาลจักรพรรดิ จนเป็นตัวแทนของญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ แสดงผลงานในต่างประเทศหลายที่รวมถึงกรุงเวียนนาปีค.ศ. 1873 ปีถัดไปที่ฟิลาเดลเฟีย และที่ปารีส หนึ่งปีก่อนเขาเสียชีวิตในปีค.ศ. 1891 เซะชินได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่ออกแบบศิลปะจักรพรรดิชุดใหม่ ซึ่งมีศิลปินเพียง 53 คน จนวันนี้ผลงานสะสมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคืองานสะสม Khalili ที่กรุงลอนดอนที่มีสะสมกว่า 100 ผลงาน (ภาพที่ 11)

ผลงานเป็นที่กล่าวถึงสุนทรียภาพความงามด้วยแนวคิดของอิคิ iki แปลว่า “เก๋” เหมือนในภาษาอังกฤษว่าเก๋ เจ๋ง มีสไตล์ การใช้สี, รูปแบบและองค์ประกอบอื่นๆ ที่ละเอียดแม่นยำ ผลงานของเขามักมี อิคิ ซึ่งมีความสมดุลของประเพณีในความแปลกใหม่ ไม่ฉูดฉาดแต่เรียบง่ายไม่น่าเบื่อแต่เท่ รูปแบบของเขาได้รับเทียบเป็นไฮกุ (Haiku) นั้นหมายถึงความงดงามและความหมายซึ่งพลังอำนาจในสิ่งที่ไม่ต้องการแสดงออกให้เห็น แต่กลับแสดงด้วยสิ่งที่เป็นอยู่¹² (ภาพที่ 12)

5 ฮิโรชิ เซ็นจู (Hiroshi Senju) ค.ศ. 1958–Present

จิตรกรญี่ปุ่นที่รู้จักกันในภาพวาดน้ำตกขนาดใหญ่ ภาพมุ่งเน้นน้ำตกที่ตกลงไปสู่สระ มักจะตัดด้านบนออก จิตรกรใช้เทคนิคการวาดภาพของญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม ทำผงสีที่มาจากวัสดุธรรมชาติและนำมาผลิตกระดาษสาที่ออกแบบมาเป็นพิเศษ เซ็นจูจบการศึกษาทั้งปริญญาโทในปีค.ศ. 1982 และเอกในปีค.ศ. 1987 จากมหาวิทยาลัยโตเกียว (The Tokyo University of

Fine Arts and Music) ปัจจุบันชื่อ Tokyo University of the Arts

ความสำเร็จเริ่มในปีค.ศ. 1990 ด้วยน้ำตกขนาดใหญ่ยักษ์แขวนอยู่ในอาคารองค์กรและ
สาธารณะ ในปีค.ศ. 2007 เส้นจูงสร้างชุดของ 20 ประตูกระดาดบานเลื่อน (fusuma) ภาพ
จิตรกรรมฝาผนังสำหรับ Shofuso บ้านและสวนญี่ปุ่น บ้านประเพณีญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมและสวน
ใน Philadelphia, PA ศิลปิน Higashiyama Kaii ขอให้ออกแบบแทนภาพวาดประตูกระดาด
บานเลื่อนสมบัติแห่งชาติญี่ปุ่นที่ถูกทำลาย เขากล่าวว่า “Shofuso มีพื้นที่ที่ยอดเยี่ยมเหมาะ
สำหรับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ขนาดใหญ่เกินจะคาดคิด และจะวาดภาพฝาผนังที่ดีที่สุดแทน
ความหมายถึงสัญลักษณ์และเชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศญี่ปุ่น
และสหรัฐอเมริกา” (ภาพที่ 13-14)

ภาพชุดนี้ติดตั้งเสร็จสิ้นในเดือนกรกฎาคมปีค.ศ. 2006 ภาพฝาผนังในห้องแรกตั้งชื่อว่า
จินตนาการของการเคลื่อนไหว และในห้องที่สองชื่อว่าจินตนาการแห่งความเงียบ การบริจาด
ภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นนับว่าเส้นจูงได้รับเกียรติอย่างมากที่ร่วมงาน Shofuso ในประเพณี
ญี่ปุ่นโบราณ ซึ่งเป็นบ้านที่มีเอกลักษณ์ผสมผสานระหว่างศิลปะร่วมสมัยกับสถาปัตยกรรม
แบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น¹⁴

อิโรชิ เส้นจูงผสมผสานระหว่างการวาดภาพแบบโบราณที่เรียกว่านิฮงกะ (Nihonga) เข้า
กับเทคนิคร่วมสมัยเช่นการใช้แอร์บรัชหรือใช้ผงสีที่ทำปฏิกิริยากับหลอดไฟเฉพาะแบบเพื่อ
ให้เกิดผลที่สวยงามประหลาดตา ภาพน้ำตกกับหน้าผาที่ไหลเป็นชั้นซับซ้อนกึ่งเหมือนจริง
และกึ่งนามธรรมปลูกให้เห็นพลังของธรรมชาติ อิโรชิ เส้นจูงเป็นศิลปินเอเชียคนแรกที่ได้รับ
รางวัล Honorable Mention Award ในงาน Venice Biennale ครั้งที่ 46 (ค.ศ.1995) ผล
งานที่มีชื่อเสียงมีจำนวนมากตัวอย่างเช่นภาพวาดบนผนังที่วัดไดโตะคุจิ ที่จูโคเออิน (Daitokuji,
Jyukoin) ที่เป็นวัดเซน (ภาพที่ 15)

ต่อมาปีค.ศ. 2004 เขาเป็นอาร์ตไดเรกเตอร์ออกแบบสถานีสนามบินปลายทาง Haneda ใน
โตเกียวเป็นงานศิลปะจัดตั้งที่ใหญ่ที่สุดของเขา และยังร่วมสร้างผลงานในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ
(Benesse Art) ในเกาะนะโอะชิมะที่ออกแบบโดยทะดะโอะ อันโด (Tadao Ando) สร้างบ้าน
ที่มีผลงานจัดวางติดตั้งสองงานขนาดใหญ่¹⁶

ภาพวาดของน้ำตกด้วยความละเอียดอ่อน ใช้สีโปร่งแสงลงบนกระดาษเพื่อสร้างความรู้สึกของ
การเคลื่อนไหวที่ดูต้น เริ่มศึกษาทดลองภาพน้ำตกเกือบ 20 ปีที่ผ่านมาด้วยภาพวาดสีด้าและ
สีขาวยขนาดเท่าอนุสาวรีย์ จนเขามาใช้สีสไตน์ในปีค.ศ. 2003 และในปีค.ศ. 2007 กลับไปใช้สี

126 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อาริคา เจริญจิตร ตานานท์

ดำและสีขาวอีกครั้ง ด้วยสีที่เรืองแสงสีฟ้าซ่อนหลอดไฟเมื่อมองภายใต้แสงอัลตราไวโอเลต ภาพที่มองกลางวันเป็นสีที่บอบบางโปร่งแสงภายใต้แสงอัลตราไวโอเลตเรืองแสงสีฟ้า บันดาลใจให้ผู้ชมทั่วโลกละทิ้งทางโลกเข้าสู่ธรรมชาติของจิตที่เลื่อนลอย นำไปสู่ความรู้สึกสงบนิ่งดัง ร่ายเวทมนต์ แต่ยังรู้สึกได้ถึงเสียง, กลิ่นและความรู้สึก ดังคำวิจารณ์ของ Donald Kuspit (นักวิจารณ์ศิลปะอเมริกัน, นักวิและศาสตราจารย์กิตติคุณของประวัติศาสตร์ศิลปะและปรัชญา) ว่า “การนำไปสู่บันไดความตึงระหว่างสวรรค์และโลกมนุษย์ ด้วยน้ำตกของเส้นจูนคือสภาวะของจิตวิญญาณที่เป็นอยู่”¹⁷

ส่วนผลงานแบบสะสมถาวรเช่นพิพิธภัณฑศิลป์ร่วมสมัยในลอสแอนเจลิส, พิพิธภัณฑิโมเดิร์นอาร์ตที่ทะเลาะมะในญี่ปุ่น, พิพิธภัณฑศิลป์ยะมะทานะ(Yamatane) ในโตเกียว, มหาวิทยาลัย Tokyo National University of Fine Arts and Music และพิพิธภัณฑศิลป์ Kushiro ที่ฮอกไกโดในญี่ปุ่น, พิพิธภัณฑิโรชิ เซ็นจูซึ่งออกแบบโดยสถาปนิก Ryue Nishizawa เปิดในเดือนตุลาคม 2011 ที่คารุอิซาวะ จังหวัดนากาโน ประเทศญี่ปุ่น¹⁸ (ภาพที่ 17)

6 เปรียบเทียบภาพน้ำตกลักษณะเหมือนารังสู่ราบสส

ด้านรูปแบบและเทคนิควิเคราะห์โดยใช้วิธีการสร้างตารางแบ่งกลุ่มจากภาพเหมือนจริงที่มีรายละเอียดมากจนไปถึงภาพที่ค่อยๆ ตัดทอนรายละเอียดจนเป็นภาพนามธรรม แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้คือ

- 1 ภาพเหมือนจริง แสดงส่วนประกอบรายละเอียดมาก ใช้สีเหมือนจริง สร้างน้ำหนักสามมิติ
- 2 ภาพเกือบเหมือนจริง แสดงรายละเอียดอยู่ สีแทนจริงและไม่เหมือนจริงบ้าง มีมิติแต่ไม่ลึก
- 3 ภาพกึ่งเหมือนกึ่งตัดทอน ตัดทอนแทนภาพสัญลักษณ์
- 4 ภาพเกือบนามธรรม ตัดทอนเน้นส่วนสำคัญเท่านั้น แต่ก็ยังมีส่วนเหมือนจริงซ่อนอยู่
- 5 ภาพนามธรรม ดีความเฉพาะความหมาย ภาพขนาดใหญ่ เน้นความรู้สึก

สรุปวิเคราะห์เป็นผลลัพธ์รายบุคคล ตามตารางด้านล่างนี้

ศิลปิน	ผลงานน้ำตก	ผลจากตาราง
มะรุยะมะ โอเคียว	ภาพน้ำตกใส่รายละเอียดอย่าง ประณีต เหมือนจริงและใส่ใจราย ละเอียดอย่างยิ่ง ฤดูกาลที่แสดงความ เปลี่ยนแปลงภาพ ที่โอเคียวเลือกนำ มาประกอบเรื่องราวนั้นคือต้นสน, โขดหินและการไหลของ น้ำตกมา เปลี่ยนการจัดวางภาพ เห็นการไหล ของน้ำตกที่แรงเชี่ยวเมื่อกระทบ โขดหินจึงเห็น แรงน้ำกระเซ็นเป็น ภาพที่แสดงการเคลื่อนไหวที่มีพลัง ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติที่ เงียบสงบ	ผลงานส่วนใหญ่อยู่ในช่องภาพ เหมือนจริง แต่ก็มีภาพกึ่งเหมือนกึ่ง ตัดทอนและภาพเกือบนามธรรม ซึ่ง ปีหลังๆ ศิลปินกล้าจัดภาพองค์ ประกอบแบบจงใจจัดวางโดยไม่อิง สถานที่จริง โดยเฉพาะภาพเกือบ นามธรรม (น้ำตกที่มีปลาคราฟซ่อน อยู่) ภาพปลาคราฟที่ว่ายทวนการ ไหลของน้ำตก เน้นความรู้สึกมาก กว่าการจัดวาง แสดงถึงการพยายาม ฝ่าฟันการไหลของน้ำที่ไหลดัง สูงชันด้วยความอดทนที่มุ่งมั่น
คัทซึชิคะ โฮะคุไซ	มีชื่อจากภาพ 8 มุมการเที่ยวชม น้ำตก ในจังหวัดต่างๆ สนุกจัดวาง องค์ประกอบ ภาพที่เต็มไปด้วยเรื่อง ราวการคารวะ น้ำตกในสถานที่ต่างๆ ด้วย ภาพน้ำตกแนวตั้งสูงมากเมื่อ เทียบกับขนาดผู้แสวงบุญ แสดงถึง เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งใหญ่ ภาพที่ตั้งใจให้น้ำหนักสร้างแสงเงา ของน้ำ ต้นไม้ โขดหินและน้ำที่ ตกกระเซ็นสู่เบื้องล่าง	ผลงานส่วนใหญ่อยู่ในช่องภาพ เกือบเหมือนจริงทั้งชุดของน้ำตกอัน เนื่องมาจากเทคนิคของภาพพิมพ์ มี ภาพ amida ที่การจัดองค์ประกอบ เชิงตะวันตกแปลกตาตัดทอนแทน สัญลักษณ์ ด้านบนของน้ำตกซึ่งจัด เป็นภาพกึ่งเหมือนกึ่งตัดทอน จนมา ปลายชีวิตที่แสดงภาพในช่องเกือบ นามธรรม คือตัดทอนมาเห็นการตก ไหลของน้ำตกที่สูงลิบมีนักปฏิบัติ ตระหนักรู้ท่ามกลางความยิ่งใหญ่ ของผาน้ำตกยักษ์

ศิลปิน	ผลงานน้ำตก	ผลจากตาราง
อุตะกะวะ ฮิโระชิเงะ	ภาพน้ำตกที่พรรณนาราวกับนวนิยาย ของผู้แสวงบุญที่มีประสบการณ์ใน สถานที่ต่างๆ ที่สวยงามและศักดิ์ สิทธิ์ ภาพมีสีสันสนุกมากกว่าของ โฮะกุไซ จัดวางภาพรายละเอียด มากมายเกี่ยวกับพิธีกรรมงานเฉลิม ฉลองของคนในท้องถิ่น การจัดวาง องค์ประกอบและใช้สีโทนร้อน-เย็น ที่ลงตัว	พบว่าผลงานมีตั้งแต่เหมือนจริง ตามบทกวี, ภาพเกือบเหมือนจริง และภาพกึ่งเหมือนกึ่งตัดทอน ที่ สนุกกับการจัดวางองค์ประกอบเชิง พาณิชย์ แต่ไม่มีภาพในช่องภาพ เกือบนามธรรม ซึ่งภาพที่สร้างสรรค์ ล้วนเป็นภาพที่ตั้งใจผลิตเพื่อเอาใจ ผู้ซื้อผลงานภาพอุคิโยะเอะ
ชิบะตะ เซะชิน	จิตรกรผู้ยืนอยู่ทั้งสองฝ่ายคืออนุรักษ นิยมและฝ่ายรับอิทธิพลตะวันตก เขาจึงเป็นผู้ที่พยายามสร้างงานไม่ แตก แยกสุดโต่ง แนวประเพณีนิยม ที่แฝงปรัชญาไฮกุที่เรียบง่ายแล้ว แปลงรูปแบบตัดทอนเป็นแนวตะวัน ตก	จึงไม่แปลกใจที่ผลงานของเขาจัด อยู่ใน 2 ช่องชัดเจน คือแบบประณีต เหมือนจริงตามประเพณีดั้งเดิมกับ ภาพเกือบนามธรรม คือภาพที่ตั้งใจ ตัดทอนและจัดวางอย่างเรียบง่าย จนได้จังหวะที่ลงตัว เก๋ เท่
ฮิโระชิ เส็นจู	จิตรกรภาพน้ำตกที่แสวงหาความ ยิ่งใหญ่ด้วยขนาดผลงาน ด้วยรูป แบบตัดครอปเฉพาะการไหลที่พริ้ง พรูของน้ำตกที่ไหลทับซ้อนเป็นชั้นๆ แล้วตกกระแทกลงสู่พื้นล่างผสม กับเทคนิควาดภาพโบราณ Nihonga อย่างลงตัว	พบว่า ผลงานแสดงการตัดทอน อย่างเห็นได้ชัด ภายในช่องภาพ นามธรรมเท่านั้น การครอปเฉพาะ การไหลของน้ำตก เน้นแสดงพลัง การเคลื่อนไหวของพลังธรรมชาติ อย่างแรงดึงดูดโลก ยิ่งน้ำตกยิ่ง ใหญ่ยิ่งสูงก็ยิ่งรู้สึกถึงพลังความ แรงของน้ำตก ดังนั้นจิตรกรศิลปะ ชาวอเมริกันกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ ของภาพน้ำตกว่าเมื่อเห็นภาพดังถูก กลืนท่ามกลางน้ำตกจริงจนพลอย ทำให้ได้ยินเสียงได้กลิ่นสัมผัสดัง ต้องมนตร์

6 สรุป

ภาพวาด “น้ำตก” เป็นเรื่องที่ยินยสร้างสรรค์ในญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเอโดะจนถึงปัจจุบัน โดยศิลปิน 5 คนคือ 1. มะระยะมะ โอเคียว 2. คัทซึชิคะ โอะคุไซ 3. อุตะกะวะ อิโรชิเงะ 4. ชิเบตะ เซะชิน 5. อิโรชิ เซ็นจู ภาพน้ำตกประกอบจากความเชื่อระหว่างทางศาสนาและทางโลก ที่กลมกลืนในชีวิตประจำวัน น้ำตกอันมีความหมายเป็นเทพเจ้าในพุทธมหายานและเป็นสถานที่ๆ ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมด้านการเกษตร น้ำตกเป็นเรื่องของความเชื่อความศรัทธาของเทพเจ้าจากตำนานจินโบราณ น้ำตกยังหมายถึงการฝึกสมาธิรูปแบบหนึ่ง หรือความเพียรพยายามมุ่งมั่น้วยทวนกระแสของปลาคาร์พ และถ้าสร้างน้ำตกขึ้นในสวนยังแทนความหมายเชิงปกป้องสวนและบ้านได้ด้วย

ส่วนรูปแบบและเทคนิคไม่ว่าจะเป็นภาพพิมพ์หรือจิตรกรรมนั้นอาจเกี่ยวเนื่องจากอิทธิพลในช่วงสมัย การรับวัฒนธรรมทั้งจีน, ฝั่งตะวันตกในช่วงสู่โลกภายนอกโดยเฉพาะช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการใช้เลนส์จุ่มมองทัศนียภาพ ขนาดที่เหมือนจริง หลักวิทยาศาสตร์ที่สมเหตุสมผล การเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติทำให้ส่งอิทธิพลข้ามฝั่งระหว่างกันและกันตะวันตกมาตะวันออกและสลับตะวันออกไปสู่ฝั่งตะวันตก เมื่อนำภาพของศิลปินทั้งห้ามาจัดแยกตารางวิเคราะห์จากลักษณะเหมือนจริงไปสู่นามธรรมตั้งแต่เอโดะจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นการค่อยๆ เปลี่ยนตัดทอนรูปทรงจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน เห็นความถนัดเทคนิคของศิลปินแม้แตกต่าง เรื่องน้ำตกก็ยินยสร้างสรรค์ทั้งภาพพิมพ์และภาพจิตรกรรม การสร้างสรรค์ภาพมาสู่นามธรรมบางคนเรียงตามลำดับขั้นหรือก้าวกระโดดข้ามช่อง โอเคียวแม้เป็นจิตรกรในยุคต้นเอโดะแต่ก็เห็นการจัดวางที่เน้นอารมณ์ความรู้สึก ในช่องเกือบนามธรรมต่างกับอิโรชิเงะแสดงภาพพิมพ์โดยเน้นสีสันองค์ประกอบสวยงาม เทคนิคพิมพ์ใหม่แปลก น่าสะสมคำนึงถึงงานเชิงพาณิชย์สูง แต่อย่างไรด้านเนื้อหาความเชื่อของความเป็นญี่ปุ่นผู้เคารพและให้เกียรติต่อบรรพบุรุษ จนเห็นได้ว่าไม่ว่าจะยุคสมัยใดแม้รับอิทธิพลจากตะวันตกมาปรับใช้ แต่ศิลปินยังคงพยายามรักษามรดกยึดคุณค่าเทคนิคโบราณดั้งเดิมกลับมาประยุกต์เป็นรูปแบบใหม่ได้เสมอ

ข้อมูลSSN

- 1 ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์. *หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ สวนญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, 2557. 343-345.
- 2 Dictionary definitions you can understand - YourDictionary (Maruyama Okyo Facts) <http://biography.yourdictionary.com/maruyama-okyo> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 3 Matthi Forrer. *Hokusai*. London : Prestel Publishing Ltd., 2011. 7-23.
- 4 คะสึชิกะ โสเกุไซ - วิกีพีเดีย http://th.wikipedia.org/wiki/กะสึชิกะ_โสเกุไซ สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 5 Matthi Forrer. *Hokusai*. London: Prestel Publishing Ltd., 2011. 7-23.
- 6 ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์. *คัทซึชิกะ โสเกุไซ*. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, 2552. ภาพที่ 107
- 7 kannon = พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์แห่งความกรุณา ผู้สดับเสียงคร่ำครวญในโลกและคอยช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้ข้ามวัฏสงสาร เป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการอย่างเป็นสากลที่สุดในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ในประเทศไทย ใช้ชื่อพระโพธิสัตว์นี้ว่า “เจ้าแม่กวนอิม”
รายนามพระโพธิสัตว์ - วิกีพีเดีย <http://th.wikipedia.org/wiki/รายนามพระโพธิสัตว์> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 8 Amida = พระอมิตาภพุทธะ เป็นพระอภินิหารที่ประทับในแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธเกษตร พระองค์มีรูปกายเป็นสีแดง นับถือกันมากในนิกายสุขาวดี ควบคู่กับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์หรือเจ้าแม่กวนอิม แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในนิกายเถรวาท เพราะไม่มีกล่าวถึงในพระไตรปิฎกภาษาบาลี
พระอมิตาภพุทธะ - วิกีพีเดีย <http://th.wikipedia.org/wiki/พระอมิตาภพุทธะ> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 9 Matthi Forrer. *Hokusai*. London: Prestel Publishing Ltd., 2011. 7-23
- 10 Hiroshige - Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshige> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 11 Takaaki Kumagai | Fudō Waterfall at Ōji by Utagawa Hiroshige | Divine Inspiration in Japanese Prints at the Spencer Museum of Art | Exhibitions | Spencer Museum of Art <http://www.spencerart.ku.edu/exhibitions/divine-inspiration/kumagai-fudo.shtml> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 12 Shibata Zeshin - Wikipedia http://en.wikipedia.org/wiki/Shibata_Zeshin สืบค้น

เมื่อ 10 มีนาคม 2558

- 13 คฤหาสน์ต้นสน (Breeze Villa) ยังเป็นที่รู้จักกันในชื่อบ้านและสวนญี่ปุ่นเป็นแบบดั้งเดิม ศตวรรษที่ 17 อยู่ในฟิลาเดลเฟีย มองต์เวสต์พาร์ค จัดตั้งสำหรับนิทรรศการครอบรอบ 100 ปีในปี ค.ศ. 1876 ไม่แสวงหากำไร และจะเปิดให้ประชาชนสำหรับการเยี่ยมชมกลุ่มทัวร์
Shofuso Japanese House and Gardens - Wikipedia http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_House_and_Garden สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 14 Hiroshi Senju - Wikipedia http://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshi_Senju สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 15 Nihonga แปลตรงตัวว่าภาพวาดญี่ปุ่น เพื่อแยกแยะภาพวาดแบบประเพณีญี่ปุ่นจากการวาดภาพแบบตะวันตกที่ญี่ปุ่นรับมาในช่วงสมัยใหม่เช่นการวาดภาพสีน้ำมัน ก่อนหน้านี้นี้ไม่มีการแยกแยะดังกล่าว การแยกแยะแบบนี้ยังคงมีผลอยู่ในปัจจุบันตัวอย่างเช่นการแยกแยะภาควิชาในมหาวิทยาลัยศิลปะเป็นแบบภาพตะวันตกและภาพแบบประเพณีญี่ปุ่น
Nihonga - Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Nihonga> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 16 Hiroshi Senju: What Is Art? What Is Beauty? | Hong Kong | Asia Society <http://asiasociety.org/hong-kong/events/hiroshi-senju-what-art-what-beauty> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 17 Hiroshi Senju | Haruka Naru Aoi Hikari Beverly Hills on artnet <http://www.artnet.com/galleries/sundaram-tagore-gallery/hiroshi-senju-haruka-naru-aoi-hikari/> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558
- 18 Sundaram Tagore Gallery - Hiroshi Senju <http://www.sundaramtagore.com/artists/hiroshi-senju/biography/> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2558

132 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 1

Maruyama Okyo

Waterfall

Hanging scroll

1772

150 x 88.5 cm

ภาพที่ 2

Maruyama Okyo

Green Maple and Waterfall

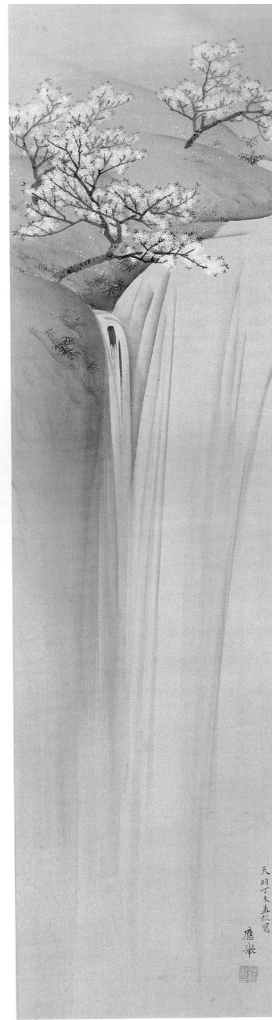
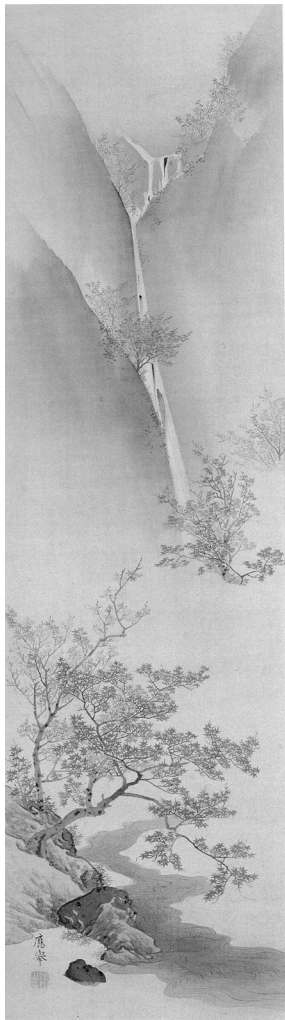
Painting

1787

177.7 x 92 cm

134 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

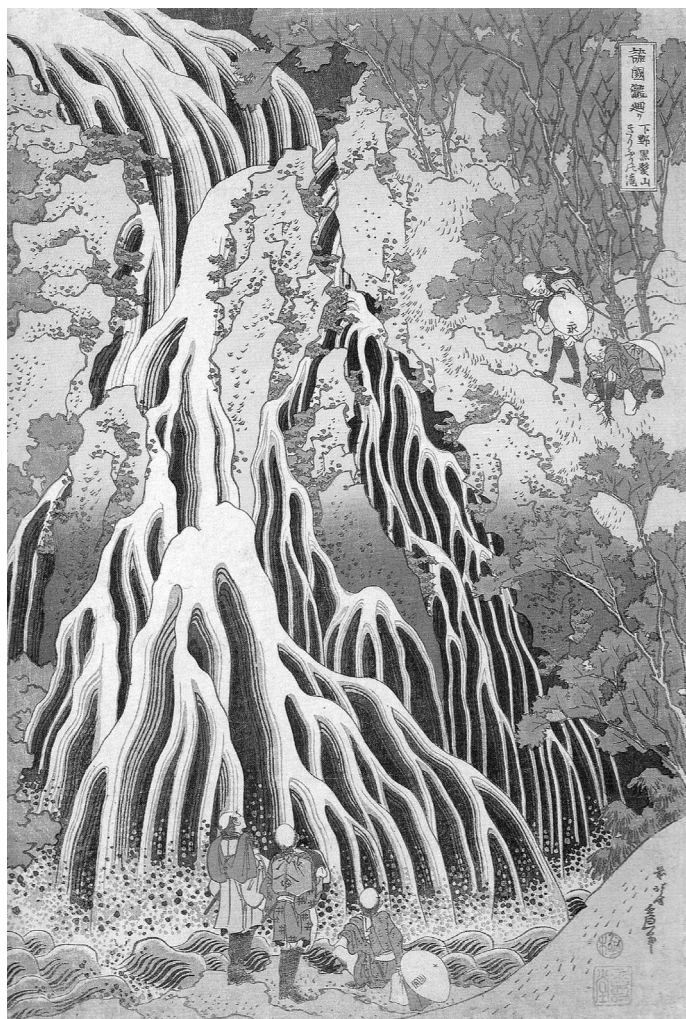

ภาพที่ 3

Maruyama Okyo
Spring and Autumn Waterfalls
Two Hanging Scrolls
1787
101.8 x 28.2 cm

ภาพที่ 4

Katsushika Hokusai

Pilgrims at Kirifuri Waterfall in Shimotsuke Province

Published Prints

1833

38.0 x 25.8 cm

136 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 5

Katsushika Hokusai

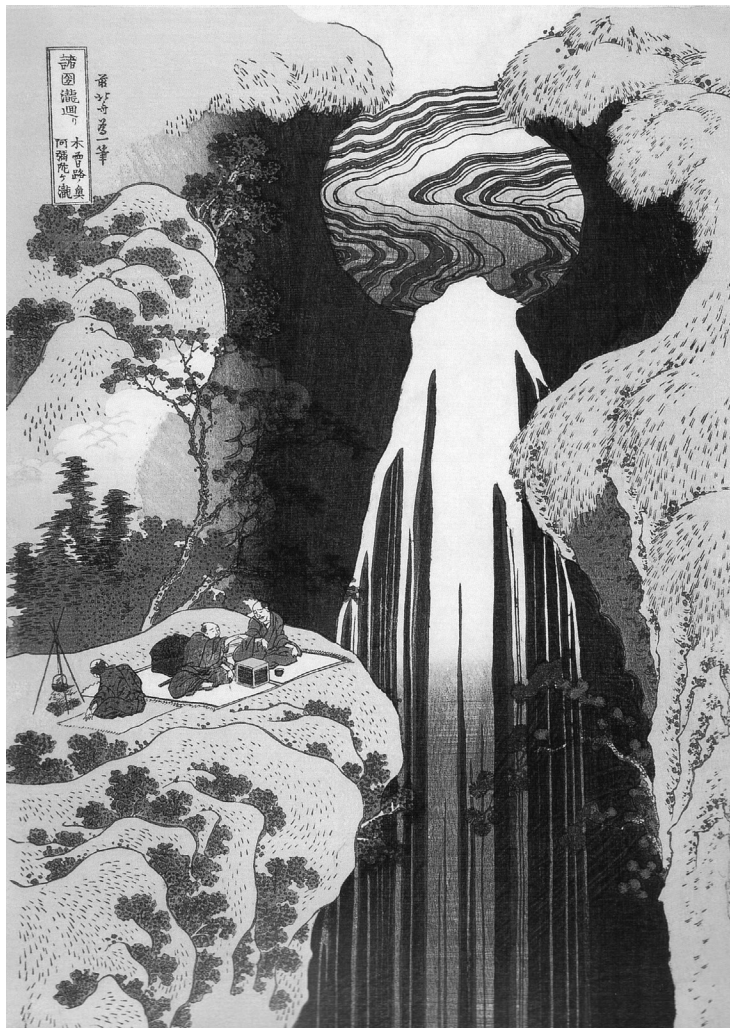
Pilgrims Bathing in Roben Waterfall

Published Prints

1833

38.6 x 26.4 cm

ภาพที่ 6

Katsushika Hokusai

The Amida Waterfall in the Province of Kino

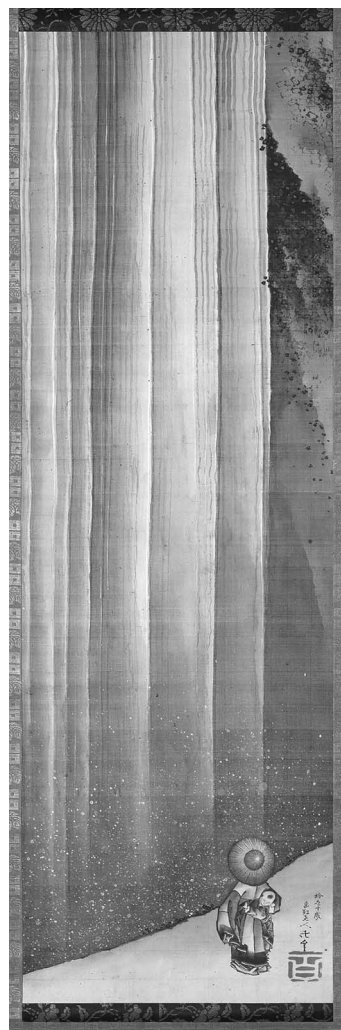
Published Prints

1834-35

38.7 x 25.9 cm

138 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 7

Katsushika Hokusai

Li Bai Admiring a Waterfall

Ink and Color on Silk

1849

93.4 x 30 cm

ภาพที่ 8

Utagawa Hiroshige

The Moon Over a Waterfall

Woodblock Prints

early 1830

38 x 17.2 cm

140 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจจิมา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 9

Utagawa Hiroshige

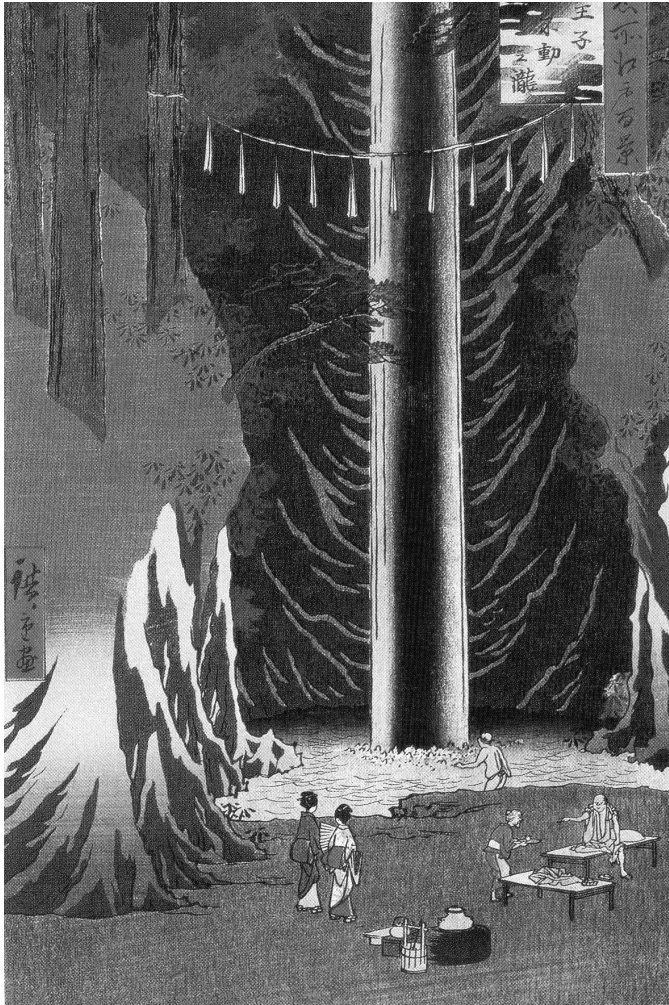
Waterfall at Ryoben, Oyama Mountains

Woodblock Prints

1843

38 x 25 cm

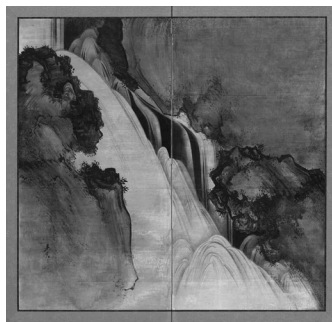

ภาพที่ 10

Utagawa Hiroshige
The Fudo Waterfall, Oji
Woodblock Prints
Sep 1857
22.5 x 33.5 cm

142 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 11

Shibata Zeshin

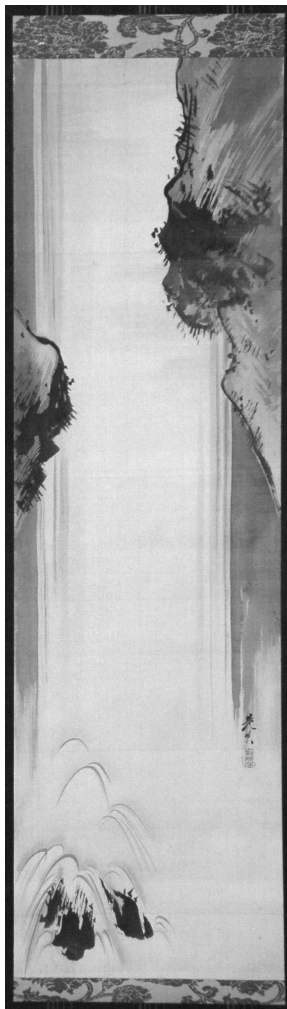
Waterfall

Ink, Color and Gold Flecks on Paper

1807-91

128.27 x 134.62 cm

ภาพที่ 12

Shibata Zeshin

Rock and Waterfall

Ink on Silk Hanging Scrolls

1880

81.6 x 23.6 cm

144 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 13

Hiroshi Senju

Shofuso Japanese House and Garden

ฟิลาเดลเฟีย สหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 14

Hiroshi Senju

ประตูกระดานบานเลื่อน (fusuma) ภาพจิตรกรรมฝาผนังสำหรับ Shofuso บ้านและสวนญี่ปุ่น

146 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 15

Hiroshi Senju
ภาพฝาผนัง 77
Daitokuji-Jyukoin
2003

ภาพที่ 16

Hiroshi Senju

ผลงานในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Benesse Art)

เกาะนะโอะชิมะ

ภาพที่ 17

Hiroshi Senju

ผลงานติดตั้งแบบสาธารณะ

สิงคโปร์

2013

148 การศึกษาภาพวาดเรื่อง “น้ำตก” ของศิลปินญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน โดย อัจฉริยา เจริญจิตร ตนานนท์

ภาพที่ 18

บรรยากาศในพิพิธภัณฑ์อิโรชิ เซ็นจู

